

Zbožnosť moderného človeka a jeho vzťah k životnému prostrediu

J. Grešo: Devotion of Modern Man and his Attitude to the Environment. Život. Prostr., Vol. 32, No. 2, 72–74, 1998.

The believer cannot understand his own existence as the existence in an isolated environment. He lives in the world and he expresses his opinions. These opinions ought to have the impress of belief in God. Modern believer accepts the results of natural sciences. Problems grieving the world including the problems of the environment, are his own problems. As a modern human being he tries to understand their causes and consequences. Together with others he takes the responsibility for the environment, nature, for everything we hand over to future generations. Responsibility in a believer has a transcendent dimension: responsibility before God. The paper points at biblical explanation of this responsibility. Responsibility before God ought to lead the believer to concrete steps and attitudes. If he has the opportunity to influence the decisions concerning the environment, he ought to do it by religious responsibility. Transcendent responsibility for the environment is in many cases compatible with the sense of responsibility of other people. This gives a basis for creative co-laboration.

Zbožnosť moderného človeka – to zrejme nie je uniformný jav. Moderný človek má mnoho tvárí a takisto jeho zbožnosť. Napriek mnohorakosti sa predsa dajú uviesť niektoré spoločné črty – bez nároku, žeby sa hodili na každého, kto sa pokladá za moderného, a pritom zbožného človeka.

Moderný človek nie je definovaný tým, že žije na konci 20. storočia, ale tým, že si osvojil značnú časť myslenia, ktoré sa pokladá za moderné, i keď aj to je mnohoznačný pojem. Svoju predstavu o svete buduje moderný človek na najnovších poznatkoch prírodných vied. Nejde o poznanie do podrobností. Keby sme u moderného človeka predpokladali podrobné ovládanie poznatkov z astronómie, fyziky, chémie, biológie a ďalších vedných odvetví, bolo by moderných ľudí veľmi málo. Ale oboznámenosť s najzákladnejšími výsledkami prírodovedného bádania, ich pochopenie a akceptovanie, poznanie ich súčasných trendov – to u moderného človeka musíme predpokladať. – Podobne sa u moderného človeka predpokladajú určité základné znalosti o filozofii, psychológii, sociológii, ekonomike, politike, dejinách...

Charakteristickým znakom moderného myslenia je racionalita. Moderný človek je ten, kto nielen prijíma výsledky, ku ktorým sa dospelo na základe racionál-

nych metód, ale sám má a uplatňuje schopnosť racionálneho, kritického myslenia. Preto sa s pojmom moderný človek nezhoduje prijímanie poverčivých predstáv a pestovanie poverčivých praktík.

Časť takto ponímaných moderných ľudí sú ľudia veriaci a zbožní. Je možné, že ľudia, ktorí nie sú veriaci, nebudú ochotní pripustiť kombináciu modernosti a viery v jednom človeku. Téma nám neumožňuje pustiť sa do dlhšej diskusie o tejto veci. Veriaci človek, alebo aspoň časť veriacich ľudí, počíta s tým, že veriaci môže byť súčasne moderným človekom v načrtnutom zmysle. Modernosťou nie je zmenené, ale predsa v určitom zmysle modifikované formulovanie jeho pohľadu na svet. Aj toto len zaznamenávame a nejdeme ďalej rozvádzať.

Tak, ako je moderný veriaci človek racionálnou bytosťou pri pohľade na prírodu a vesmír, ale zároveň verí, že Stvoriteľom toho všetkého je Boh, tak je aj jeho postoj k problematike životného prostredia na jednej strane racionálny, ale na druhej strane motivovaný zodpovednosťou voči Bohu, v ktorého verí. Tak, ako sa navzájom nevyklučuje akceptovanie moderného poznania o prírode a viera v Boha ako Stvoriteľa (tak to aspoň vidí veriaci človek), tak sa navzájom nevyklučuje racionálny prístup k problematike životného prostredia a motív zodpoved-

nosti pred Bohom za zachovanie obývateľného životného prostredia. Táto spojitosť, ba priamo komplementárnosť, je evidentná. Nejdeme ju apologeticky obraňovať, ale chceme si všimnúť, čo z nej vyplýva.

Moderný veriaci človek, ako každý iný racionálne mysliaci človek, si uvedomuje veľmi citlivú a jemnú vyváženosť životného prostredia, v ktorom žije. Vie, že je to síce stabilné prostredie, ak sa doň deštruktívne nezasahuje, ale vie aj, akým labilným sa stáva, keď sa vážne naruší niektorá zložka tohto prostredia. Moderný veriaci človek, ako každý iný zodpovedný človek, so znepokojením sleduje, aké nebezpečné zásahy do životného prostredia sa už uskutočnili a ako v dôsledku toho trpí príroda a, pochopiteľne, aj zdravie človeka. Nemusíme teraz rozvádzať, v čom všetkom spočíva znečistenie prostredia a devastácia prírody. Je to všeobecne známe a možno sa o tom dočítať v odborných štúdiách. Situácia, ktorá sa nezlepšuje, ale naopak, zhoršuje, volá na poplach. Jednoduchá racionálna úvaha nás núti hovoriť o zodpovednosti za súčasnú generáciu, o zodpovednosti za budúce generácie, o zodpovednosti za prírodu, zvieratá, rastlinstvo, za všetko ostatné. Znepokojenie a pocit zodpovednosti v tejto veci má moderný veriaci človek spoločný so všetkými ostatnými modernými ľuďmi. To špecificky kresťanské – píšem z kresťanského stanoviska – je zodpovednosť za toto všetko pred Bohom.

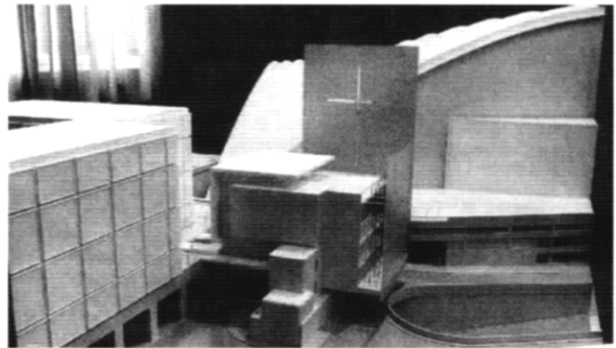
Zodpovednosť pred Bohom je vyjadrená v biblickom príbehu o stvorení sveta v 1. Mojžišovej knihe 2, 15: *"Hospodín Boh pojal človeka a umiestnil ho v záhrade Eden, aby ju obrábal a strážil."* Čo sa tu hovorí o prvom človeku, to platí o človeku vôbec, o všetkých ľuďoch, o celom ľudstve. Čo sa tu hovorí o záhrade Eden, to platí o všetkom, čo vyšlo z Božích stvoriteľských rúk, teda pre nás ľudí o celej Zemi, ba aj o všetkom, kam sa človek svojou technikou dostane mimo Zeme. Prírodu dostáva síce človek, aby v nej a z nej mohol žiť on i všetko ostatné tvorstvo, ale nedostáva ju do vlastníctva. So svojim vlastníctvom – podľa rozšíreného spôsobu uvažovania – by si človek mohol robiť, čo sa mu zachce bez toho, žeby sa niekomu musel za to zodpovedať. Ale príroda, Zem, všetko ostatné – to nie je vlastníctvo človeka, ale hodnoty, s ktorými má tvorivo a nie deštruktívne narábať ("obrábať"), a ktoré má strážiť pred deštruktívnymi zásahmi.

Zodpovednosť pred Bohom za zverené hodnoty akéhokoľvek druhu vykreslil Ježiš v podobenstve o talentoch (Evanjelium podľa Matúša, 25. kapitola). Obsah podobenstva je jednoduchý: Bohatý človek pred svojim odchodom na cesty zveril svojim sluham veľké finančné hodnoty, aby ich zveľaďovali. Pri svojom návrate ich volá na zodpovednosť, ako naložili s tým, čo im dal na starosť. Pochválení a odmenení sú tí, ktorí konali podľa inštrukcií svojho pána, kritizovaný a potrestaný je ten,

Paríž (La Défense) – budúce miesto nového kostola Notre-Dame de Pentecôte

Maketa kostola, ktorý navrhol architekt Franck Hammoutene

ktorý nerešpektoval pánov príkaz. – Takto budeme volaní na zodpovednosť pred Pánom Bohom my ľudia, ktorým bola zverená príroda. Slovo "zodpovednosť" súvisí so slovom "odpovedať". Byť volaný na zodpovednosť znamená musieť odpovedať na otázky Toho, ktorému sme zodpovední. Nie je ťažké anticipovať ich. Spýta sa nás, ľudstva a každého jednotlivca: Čo ste urobili, čo si urobil s tou prírodou, ktorú si dostal, aby si ju obrábal a strážil? Predstavme si, žeby sme dnes stáli pred Božím súdom a museli odpovedať. Odpoveď by musela znieť asi takto: Pane, tvoju prírodu sme tak zdevastovali, že by si ju nepoznal. Nepoznal by si vodu, ktorá je špinavá a otrávená. Nepoznal by si vzduch, do ktorého sme namiešali toľko otravných látok, že sa na mnohých miestach takmer nedá dýchať. Objavili sme niečo z mikroštruktúry hmoty a uvoľnili sme žiarenie, ktoré nás zabíja... Dnešný človek stojí pred Bohom ako enfant terrible celého vesmíru.

Čo nám zostáva? Pasívne čakať, ako sa znečisťovanie a devastácia budú stupňovať, až sa vystupňujú do seba-

Nový kostol Saleziánov don Bosca na rohu Miletičovej a Záhradníckej ulice v Bratislave

záhuby ľudstva? O takýchto smutných prognózach sa píše ako o reálnej možnosti. Na túto možnosť upozorňuje napríklad nositeľ Nobelovej ceny zoológ Konrad Lorenz. V knižočke 8 smrteľných hriechů napísal: *“Keď civilizované ľudstvo v slepom vandalizme ničí živú prírodu, ktorá ho obklopuje a živí, ohrozuje samo seba ekologickým zruinovaním. Svoju chybu si začne zrejme uvedomovať až keď ju pocíti ekonomicky, ale to už bude akiste neskoro. Najmenej zo všetkého si všíma to, ako veľmi poškodzuje tento barbarský proces jeho myseľ. Všeobecne a rýchlo sa šíriace odcudzenie civilizovaného človeka od živej prírody má veľký podiel viny na jeho vzrastajúcom estetickom a etickom úpadku.”* Na poplach bije Konrad Lorenz aj v iných svojich knihách, a s ním mnohí ďalší.

Môže tu človek ostať pasívny? Môže tu moderný veriaci človek ostať pasívny? Jeho poverením je rozumne užívať a chrániť prírodu. Každý veriaci človek, ktorý má postavenie, v ktorom môže hoci len trochu vplyvať na rozhodnutia týkajúce sa životného prostredia, je v dôsledku svojej zodpovednosti pred Bohom povinný pôsobiť tým smerom, ktorý je priaznivý pre zachovanie zdravého životného prostredia. Sú rozličné

aktivity v záujme zachovania životného prostredia, na ktorých sa veriaci človek môže a má zúčastniť.

Ničenie životného prostredia tesne súvisí s enormnými konzumnými nárokmi a ich neprestajným stúpaním. Stále stúpanie konzumných nárokov súvisí so strácaním zmyslu pre duchovné hodnoty. Ak človek nemá veľa zmyslu pre duchovné hodnoty, usiluje sa získať naplnenie a sebarealizáciu inými cestami, pomocou iných, a to konzumných hodnôt. Ježišove slová, ktoré povedal pokušteľovi na púšti, zachovávajú si aj dnes veľmi naliehavú platnosť: *“Nie samým chlebom bude človek žiť, ale každým slovom, ktoré vychádza z úst Božích.”* Ješť musí aj ten, kto má mnoho zmyslu pre duchovné hodnoty, ale oddanosť duchovným hodnotám by sa predsa len mala prejavíť v dobrovoľnom sebaobmedzení, pokiaľ ide o konzum, chápaný v tom najširšom zmysle. Možno to znie celkom utopicky, ale keby tak všetci veriaci kresťania dobrovoľne a cieľavedome znížili svoje konzumné nároky najmä v tých veciach, ktoré priamo súvisia s devastáciou prírody, možno by sa to nejako prejavilo aj v ekologickej oblasti. Ani zdanlivá utopickosť nás nesmie odradiť od úvah o tom, čo možno urobiť v záujme zastavenia znečisťovania prostredia. Lebo ak sa nepribrzdí stále sa zrýchľujúci pohyb v začarovanom kruhu: produkcia – reklama – zvýšený konzum – zvýšená produkcia (zvýšené nároky na prírodné zdroje, zvýšené znečisťovanie prírodného prostredia) – intenzívnejšia reklama – ešte väčší konzum atď. – Ak sa nespomalí pohyb v tomto začarovanom kruhu, môže vari existovať iná alternatíva ako sebazničenie ľudstva?

V príbehu o stvorení na prvej strane Biblie sa ako refrén opakuje konštatovanie: *“Boh videl, že to bolo veľmi dobré.”* Veriaci človek sa spontánne a rád pridáva k tomuto zisteniu. My dnes máme omnoho viac možností poznať komplikovanosť, účelnosť, krásu Božieho stvoreného sveta, než mali ľudia v staroveku. V krikľavom kontraste s tým je všetko to hrozné, čo človek dodnes s Božím stvoreným svetom urobil a čo sa chystá ďalej robiť. Pre moderného veriaceho kresťana by malo byť jasné, na ktorej strane je jeho miesto, keď ide o stanoviská, podporu, opatrenia a životný štýl smerujúci k ozdraveniu životného prostredia. Zodpovednosť pred Bohom, zodpovednosť za stvorený svet, ktorý mu bol zverený, zodpovednosť za život mu to jednoznačne ukazujú.

Literatúra

Lorenz, K., 1990: 8 smrteľných hriechů. Panorama Praha, p. 22.

Doc. ThDr. Ján Grešo (1933), vysokoškolský pedagóg a kazateľ evanjelickej cirkvi a. v. Legionárska 6, 811 07 Bratislava